

Hvem er de yrkeshemmede og hvordan tilpasser de seg på arbeidsmarkedet?

Trond Pedersen

Norge har siden 1998 vært preget av et stramt arbeidsmarked, hvor etterspørselen etter arbeidskraft i enkelte yrker har oversteget tilbudet. Derfor har det vært et viktig mål å få flest mulig ut i arbeidslivet, noe som gir seg utslag i at Regjeringen har satset mer på å rehabilitere arbeidsuføre før bruken av uføretrygd blir aktuelt. I denne sammenheng er det av interesse å se i hvilken grad tiltak rettet mot yrkeshemmede faktisk fører til at deltakerne går ut i ordinært arbeid, og om det eksisterer forskjeller tiltakene imellom. For personer som gikk ut av en status som yrkeshemmet i løpet av januar - juni i 1999 og 2000, finner vi at resultatene varierer etter tiltakstype, og at det er deltakerne på tiltak rettet mot de mest ressurssterke som kommer best ut.

Innledning

Det stramme arbeidsmarkedet de siste årene har ført til at Regjeringen har iverksatt tiltak for å få en større andel av arbeidsstyrken ut av de trygdedes rekke og inn på arbeidsmarkedet. De yrkeshemmede er en av gruppene det er blitt satset ekstra ressurser på, i form av økte bevilgninger til yrkesrettede rehabiliteringstiltak. Det vil derfor være nyttig for beslutningstakere å få en indikasjon på hvordan det går med disse individene etter at de er ferdig med tiltakene. I tillegg er det naturlig å undersøke hvilke tiltak som i størst grad fører deltakerne ut i arbeidslivet.

I perioden 1993 til 1998 opplevde vi at arbeidsledigheten nesten ble halvert, for så å øke noe frem til i år. Mens aktiviteten innenfor ordinære arbeidsmarkeds-tiltak har vist en tilsvarende nedgang, har antallet yrkeshemmede på tiltak holdt seg ganske stabilt rundt 40 000, for så å øke til om lag 42 000 i 1999 og 45 000 i 2000. Begge typer tiltak blir brukt som et stabiliseringspolitisk virkemiddel for å redusere arbeidsledigheten og bidra til et effektivt arbeidsmarked. De førstnevnte tiltak retter seg stort sett mot langtidsledige, noe som impliserer at satsingen mer eller mindre er konjunkturavhengig. For tiltak rettet mot yrkeshemmede er saken litt annerledes. Målgruppen her er grovt sett individer som pga. fysiske eller psykiske problemer må se seg om etter en ny jobb. Veksten i deltakermassen for denne gruppen må ses i sammenheng med en økning i langtidssykefraværet, samt Regjeringens skjerpede krav om å bruke yrkesrettet rehabilitering for å unngå uførepensjonering. Dette er faktorer som har bidratt til en økt satsing spesielt på tiltak finansiert over Folketrygden de seneste årene

(Arbeids- og administrasjonsdepartementet (2001)). Tiltak rettet mot yrkeshemmede består også av attføringstiltak, samt et lite antall personer på ordinære tiltak (AMO-kurs og praksisplasser med fadderordning). I tillegg befinner enkelte yrkeshemmede seg i vente- og utredningsfaser, og er dermed ikke knyttet til et tiltak.

- Egenskapene ved personene på de ulike tiltakene. Tiltakene for yrkeshemmede er rettet mot personer med ulike forutsetninger for å få arbeid, noe som kan påvirke resultatet ved evalueringstidspunktet.
- Organisering av tiltakene. Et eksempel på dette er lønnskudd. Som regel skal ansettelsesforholdet for personer på dette tiltaket ha lengre varighet enn tiltaksperioden. Ansettelsesperioden kan dermed overlape evalueringstidspunktet.

Til tross for at det i denne enkle tabellanalysen ikke blir kontrollert for faktorene ovenfor, vil artikkelen bidra til å klarlegge innhold og resultater av tiltak rettet mot yrkeshemmede.

SSB har på oppdrag fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet startet et arbeid med å utvikle et tabellgrunnlag for videre analyser av tiltak rettet mot yrkeshemmede. Denne artikkelen baserer seg på den siste i en rekke av årlige registerbaserte tabellanalyser av yrkeshemmede, publisert i Pedersen (2001), og utvalgene som undersøkes blir trukket i 1999 og 2000.

Hvem er de yrkeshemmede?

Utvalgene består av personer som gikk ut av en status som yrkeshemmet i Aetats SOFA-søkerregister (nasjonalt arbeidssøkerregister) i løpet av perioden januar til juni, i årene 1999 og 2000. Evalueringstidspunktet er satt til slutten av november i de respektive årene. Personene grupperes etter om de har deltatt i et tiltak

Trond Pedersen er førstekonsulent ved Seksjon for arbeidsmarkedsstatistikk. (trond.pedersen@ssb.no)

Tabell 1. Personer som gikk ut av yrkeshemmet status i løpet av de første seks månedene i 2000, etter demografiske kjennetegn. Prosent

Yrkeshemmede	1999			2000		
	I alt	På tiltak	Ikke på tiltak	I alt	På tiltak	Ikke på tiltak
Antall personer	16 676	12 029	4 647	16 165	11 260	4 905
Kvinner	46	45	48	46	46	47
Ikke-vestlige innvandrere	7	8	6	6	6	7
Alder						
Under 20 år	3	4	1	3	3	1
20-24 år	9	10	8	9	9	8
25-29 år	14	14	13	14	15	12
30-49 år	57	57	58	57	57	58
50-59 år	15	13	19	15	13	20
60 år -	2	2	2	2	2	2
Utdanning						
Uoppgitt/Ingen	3	3	3	2	2	3
Grunnskole	20	19	25	19	17	23
Videreg. grunnutd.	44	44	45	44	44	46
Videreg. avsluttende	20	21	18	22	24	18
Påbygging til videreg.	3	4	2	3	3	2
Universitet/ Høgskole	9	10	8	10	10	8

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

eller ikke. Tiltaksdeltakerne blir videre inndelt etter tiltakstype, mens yrkeshemmede som ikke går på tiltak blir kategorisert etter om det er snakk om individer som venter på utredning, er under utredning, eller venter på tiltak. Utvalget består av totalt 16 676 personer i 1999 og 16 165 i 2000.

For å gi en oversikt over sammensetningen av utvalget, fordeles personene etter ulike demografiske kjennetegn i tabell 1. Opplysninger om utdanning og innvandrersstatus er hentet fra hhv. Statistisk sentralbyrås utdannings- og fødelandsregistre, mens kjønns- og aldersvariabler kommer fra Det sentrale personregisteret. Vi ser at det totalt sett er flere menn enn kvinner, og at innvandrerguppen ikke er spesielt overrepresentert i forhold til ellers i befolkningen. Det ser ikke ut til å være noen betydelige forskjeller mellom de som gikk på tiltak og de som ikke gikk på tiltak, når det gjelder de nevnte personlige egenskaper. Dersom vi ser på alderssammensetningen, kommer det frem at yrkeshemmede på tiltak ser ut til å være yngre enn den andre gruppen. I 2000 er det kun 15 prosent i aldersgruppen over 50 år, mot 22 prosent av dem som ikke går på tiltak. Når det gjelder utdanningsnivået, ser dette ut til å være en del høyere hos tiltaksgruppen. En andel på 37 prosent av de som går på tiltak i 2000 har en utdannelse på nivå med avsluttende videregående eller høyere. Den tilsvarende andelen blant de yrkeshemmede som ikke går på tiltak er i dette året på 28 prosent. Når vi ser på andelen med utdanning på grunnskolenivå eller lavere, er det motsatt. Her er det en differanse på 7 prosentpoeng, der tiltaksgruppen har den laveste andelen.

Tallene for 1999 viser seg å være mer eller mindre identiske med de vi fikk for 2000, noe som impliserer at det ikke har skjedd noen nevneverdig endring i

sammensetningen av de to utvalgene mhp. de ulike karakteristika som ble kommentert ovenfor.

Tilpasningen på arbeidsmarkedet i november

Personene i utvalget blir i tillegg til hvilke tiltak de har deltatt i, fordelt på 6 ulike arbeidsmarkedsstatuser i november i det aktuelle året, og hovedresultatene ser vi i tabell 2 og 3. Inndelingen er gjort på grunnlag av opplysninger fra Arbeidstaker- og SOFA-søkerregisteret. I tabell V1 i vedlegget vises den samme statusfordelingen, men her fordelt etter avgangårsak. Vi har også brukt opplysninger fra Statistisk sentralbyrås System For Persondata (SFP) til å kunne gjøre en finere inndeling av status i november 1999, og tabell V2 er laget på bakgrunn av dette. SFP er et system av datafiler basert på personlige opplysninger fra en rekke administrative registre. Dette gir oss en mulighet til å fordele personer mellom mange ulike detaljerte tilstander. Grunnen til at vi ikke kan frembringe en tilsvarende tabell for 2000, er at enkelte av registerne som inngår i SFP har lang produksjonstid.

I tabell 2 og 3 går det frem at personene som deltok på tiltak finansiert over Folketrygden (kapittel 2543 i Statsregnskapet) er de som i størst grad var i arbeid ved evalueringstidspunktet. For gruppen som helhet var hhv. 43 og 42 prosent registrert som arbeidstakere i 1999 og 2000. Yrkeshemmede som ikke går på tiltak ser ut til å ha større vansker med å skaffe seg jobb enn resten av utvalget. Andelen arbeidstakere for denne gruppen ligger på 23 prosent i 2000. I 1999 var den litt høyere.

Vi kan både for 1999- og 2000-utvalget observere store variasjoner mellom de ulike undergrupper av tiltak, når det gjelder tilpasningen på arbeidsmarkedet. Som forventet er det få personer i tiltak rettet mot spesielt utsatte grupper som blir registrert som

Tabell 2. Personer som gikk ut av yrkeshemmet status i løpet av de første seks måneder i 2000, etter type tiltak og arbeidsmarkedsstatus i november samme år. Prosent og absolutte tall i parentes

Type tiltak	I alt	Status					
		Arbeids- taker	Ledig	Ordinært tiltak	Attføring	Yrkesh. ellers	Annet
I alt	100 (16 165)	33	8	4	4	6	46
Kapittel 1591	100 (275)	34	15	7	5	8	31
AMO og praksisplasser	100 (275)	34	15	7	5	8	31
Kapittel 1592	100 (5434)	32	8	4	7	3	46
Bedriftsintern attføring	100 (568)	78	2	1	4	2	13
Lønnstilskudd	100 (694)	57	9	5	5	3	22
Syssels.tilskudd i off. virksomhet	100 (410)	42	11	6	8	2	31
Integreringstilskudd	100 (111)	17	-	-	8	3	72
Arbeid med bistand	100 (345)	28	2	1	5	2	61
SPA individstøtte	100 (796)	18	10	10	11	2	49
Arbeidstreningsgrupper	100 (119)	26	10	5	6	4	49
Arbeidsforberedende trening	100 (542)	10	7	2	6	4	71
Arbeidsmarkedsbedrifter	100 (1 315)	21	12	3	7	5	52
ASV, ASVO, PV	100 (446)	17	1	1	9	1	71
Varig vernet arbeid i off. sektor	100 (10)	40	-	-	10	-	50
Annet	100 (78)	33	12	4	3	8	41
Kapittel 2543	100 (5 551)	42	12	5	1	6	33
Skole	100 (4 179)	43	14	5	1	6	31
Hospitering	100 (1 323)	39	7	7	2	5	40
Egen etablerer	100 (49)	27	4	-	-	-	69
Yrkeshemmet, ikke på tiltak	100 (4905)	23	4	1	2	8	62
Nyreg, venter på utredning	100 (793)	31	3	1	3	10	52
Under utredning (ARK)	100 (311)	20	5	3	2	11	59
Under utredning, trygdeetaten	100 (346)	16	1	0	1	5	77
Under utredning	100 (1 440)	22	4	1	2	9	62
Tekn utskrevet, venter på tiltak	100 (92)	38	11	4	5	4	37
Venter på 1591-tiltak	100 (5)	40	20	20	-	-	20
Venter på 1592-tiltak	100 (95)	24	11	3	7	6	48
Venter på 2543-tiltak	100 (1 823)	21	4	1	1	8	64

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

arbeidstakere ved evalueringstidspunktet. Arbeidsforberedende trening er et attføringstiltak som skiller seg særlig ut med en arbeidstakerandel på kun 10 prosent i november 2000. Vi kan også trekke frem integreringstilskudd og arbeidssamvirketiltak (ASV, ASVO, PV) med en andel på 17 prosent, samt SPA individstøtte (spesielle attføringstiltak) med 18 prosent. I den andre enden finner vi bedriftsintern attføring, hvor andelen i jobb ligger på hele 78 prosent ved evalueringstidspunktet. Deltakerne i dette tiltaket kan karakteriseres som en relativt ressurssterk gruppe (jf. boks 1). Yrkeshemmede på lønnstilskudd ser også ut til å komme bra ut, ettersom godt over halvparten er i jobb i november 2000. Mønsteret som blir beskrevet her, kan også sies å gjelde for 1999-utvalget.

Som det ble nevnt i innledningen, spiller bakenforliggende faktorer en rolle når vi ser på tilpasningen på arbeidsmarkedet. Et eksempel kan være utdanningsnivå. I artikkelen til Pedersen finner vi en sammenheng mellom utdanningsnivå og i hvilken grad tiltaket kan sies å være rettet mot ressursvake (jf. forrige avsnitt).

Legg merke til at vi i inndelingen etter status kun opererer med arbeidstakere for personer som er kommet i arbeid. Datagrunnlaget for tabell 2 og 3 gir

ingen informasjon for de som blir selvstendig næringsdrivende, og disse havner dermed i gruppen "Annet". Derfor vil den egentlige jobbandelen i enkelte tilfeller være litt høyere enn det en kan få inntrykk av, noe vi kan se i tabell V2. Spesielt yrkeshemmede som i 1999 ble klassifisert som egen etablerer utmerker seg ved å ha en andel i gruppen selvstendig på hele 40 prosent. I den samme tabellen viser det seg at hele 11 prosent av deltakerne på SPA individstøtte og arbeidstreningsgrupper tar ordinær utdanning ved evalueringstidspunktet. Det viser seg også at en stor del av de yrkeshemmede som deltok i integreringstilskudd, arbeidssamvirketiltak (ASV, ASVO, PV), arbeid med bistand og arbeidsforberedende trening, tiltak som for det meste retter seg mot vanskeligstilte og personer med mer eller mindre permanente psykiske og fysiske lidelser, blir uføretrygdete i november. De to førstnevnte skiller seg særlig ut med uføreandeler på hhv. 65 og 58 prosent.

Utviklingen over tid

Ved å sammenligne tabell 2 og 3 kan vi se at andelen som ender opp som arbeidstaker jevnt over er blitt lavere i 2000 i forhold til året før. Det finnes imidlertid unntak: AMO og praksisplasser og arbeidstreningsgrupper viser en svak økning i arbeidstakerandelen. Den dramatiske økningen i tallet for varig vernet

Tabell 3. Personer som gikk ut av yrkeshemmet status i løpet av de første seks måneder i 1999, etter type tiltak og arbeidsmarkedsstatus i november samme år. Prosent og absolutte tall i parentes

Type tiltak	I alt	Status					
		Arbeids- taker	Ledig	Ordinært tiltak	Attføring	Yrkesh. ellers	Annet
I alt	100 (16 676)	35	9	3	3	5	45
Kapittel 1591	100 (310)	32	14	9	2	6	37
AMO og praksisplasser	100 (310)	32	14	9	2	6	37
Kapittel 1592	100 (6824)	37	9	3	6	3	42
Bedriftsintern attføring	100 (635)	81	2	-	3	1	13
Lønnstilskudd	100 (1 318)	58	11	4	3	2	21
Syssels.tilskudd i off. virksomhet	100 (845)	44	12	4	6	2	33
Integreringstilskudd	100 (108)	19	-	-	9	-	71
Arbeid med bistand	100 (272)	31	2	2	4	4	57
SPA individstøtte	100 (1 266)	21	12	6	8	2	51
Arbeidstreningsgrupper	100 (165)	25	12	4	5	3	51
Arbeidsforberedende trening	100 (416)	12	6	2	7	5	68
Arbeidsmarkedsbedrifter	100 (1 240)	23	12	2	7	4	51
ASV, ASVO, PV	100 (457)	20	0	-	6	1	73
Varig vernet arbeid i off. sektor	100 (16)	25	-	-	25	-	50
Annet	100 (86)	44	8	3	5	7	33
Kapittel 2543	100 (4 895)	43	13	4	1	6	33
Skole	100 (3 697)	44	14	3	1	6	31
Hospitering	100 (1 151)	41	8	6	2	5	39
Egen etablerer	100 (47)	15	2	-	-	-	83
Yrkeshemmet, ikke på tiltak	100 (4647)	24	5	1	2	7	61
Nyreg, venter på utredning	100 (836)	33	4	1	1	10	50
Under utredning (ARK)	100 (336)	22	4	1	2	7	64
Under utredning, trygdeetaten	100 (319)	16	2	-	2	2	79
Under utredning	100 (1 327)	23	6	2	2	8	60
Tekn utskrevet, venter på tiltak	100 (90)	44	16	2	-	8	30
Venter på 1591-tiltak	100 (6)	17	17	-	17	-	50
Venter på 1592-tiltak	100 (98)	21	8	7	3	5	55
Venter på 2543-tiltak	100 (1 635)	21	4	1	2	7	65

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

arbeid i offentlig sektor (under avvikling) skyldes at deltakermassen som allerede er meget lav, er blitt redusert med 6 personer, noe som gir store utslag i prosentandelene for denne gruppen. Samtidig er ledighetsandelen blitt noe redusert for de fleste av tiltakene, mens det motsatte har skjedd med andelen i ordinært tiltak, attføring, yrkeshemmet ellers og annet. Dreiningen fra arbeidsdeltakelse mot arbeidsmarkeds- og attføringstiltak, samt yrkeshemming kan tyde på at det har skjedd en forverring av de yrkeshemmedes situasjon på arbeidsmarkedet.

Oppsummering

Artikkelen refererer til den siste i en rekke med årlige undersøkelser som skal danne grunnlag for videre analyser av tiltak rettet mot yrkeshemmede. Utvalgene består av personer som går ut av en status som yrkeshemmet i Aetats SOFA-søkerregister i løpet av de seks første måneder av årene 1999 og 2000.

Deltakere i tiltak finansiert over Folketrygden (ordinær skolegang, hospitering i bedrift og egne etablere) er den gruppen som i størst grad er i jobb ved evalueringstidspunktene, satt til november i 1999 og 2000. Andelen registrert som arbeidstakere var da hhv. 43 og 42 prosent. Yrkeshemmede som ikke går på tiltak befinner seg i den andre enden, og de til-

svarende tallene for disse individene ligger på hhv. 24 og 23 prosent. Ellers observerer vi store variasjoner i tallene for de mange undergrupper av tiltak. Grovt sett kan vi si at det er tiltak rettet mot relativt ressurssterke personer (bedriftsintern attføring, lønnstilskudd) som kommer best ut, dersom vi ser på tilpasningen på arbeidsmarkedet ved evalueringstidspunktet. Det motsatte gjelder for tiltak rettet mot psykisk utviklingshemmede, sosialt misstilpassede, samt individer ellers som trenger spesiell oppfølging. Siden vi kun har foretatt en enkel tabellanalyse, og ikke kontrollert for relevante demografiske kjennetegn, kan vi ikke trekke noen konklusjoner om selve effekten av de forskjellige tiltakene. Men allikevel gir tallene et visst innblikk i hvordan ulike grupper yrkeshemmede klarer seg i arbeidsmarkedet.

Resultatene i denne undersøkelsen kan ikke brukes til å si noe om effekten isolert sett av de enkelte tiltakene. Grunnen til dette er at deltakerne ikke er en homogen gruppe, men har ulike forutsetninger for å kunne fungere i arbeidsmarkedet. Slike ytre faktorer blir ikke tatt hensyn til gjennom enkle tabellanalyser. Derfor er rapporten som artikkelen viser til (Pedersen), kun et hjelpemiddel til bruk for videre analyser av de yrkeshemmede. Arbeidsledigheten er fremdeles lav i Norge, mens antallet yrkeshemmede er på sitt

høyeste noen gang. Ifølge Arbeidsdirektoratet (2001) var det i slutten av september 2001 totalt registrert 64 650 yrkeshemmede, og antallet har faktisk passert tallet for de registrerte arbeidsledige (61 253 personer). Da er det naturlig at fokuset i større grad rettes mot tiltak for yrkeshemmede, og at sysselsettingseffekten av disse blir evaluert ved hjelp av regresjonsanalyser. Et problem forbundet med dette er at det ikke er så lett å finne en god sammenligningsgruppe å måle tiltaksdeltakerne opp mot. Innbyrdes sammenligninger er også vanskelig siden de ulike tiltakene er så forskjellige mhp. innhold og målgruppe. En løsning kan derfor være å sammenligne effekter over tid. Dette vil kunne bidra til å bedre beslutningsgrunnlaget for eventuelle justeringer av volum og innhold i tiltakene det her er snakk om.

Referanser

Arbeidsdirektoratet (2001): *Historisk arbeidsmarkedsstatistikk*. Nr.2 - mars 2001.

Arbeidsdirektoratet (2001): *Månedstatistikk om arbeidsmarkedet*. Nr. 9/2001.

Arbeidsdirektoratet (1998): *Tiltaksboka*. Retningslinjer og regler for arbeidsmarkeditiltak.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet (2001): *St.prp. nr. 1 (2001-2002)*.

Bråthen, M. (2000): *Personer registrert som yrkeshemmet i SOFA-søker-registeret*. Notater 2000/2. Statistisk sentralbyrå.

Bråthen, M. og Pedersen, T. (2001): *Tilpasning på arbeidsmarkedet for personer som går ut av status som yrkeshemmet i SOFA-søker-registeret - 1998*. Notater 2001/16. Statistisk sentralbyrå.

Pedersen, T. (2001): *Tilpasning på arbeidsmarkedet for personer som går ut av status som yrkeshemmet i SOFA-søkerregisteret - 1999 og 2000*. Rapporten 2001/33. Statistisk sentralbyrå.

Boks 1: Målgrupper for tiltak for yrkeshemmede

Informasjonen er hentet fra "Tiltaksboken", Arbeidsdirektoratet (1998).

Arbeidsmarkedsopplæring (AMO): Arbeidsledige og yrkeshemmede, samt personer i en usikker sysselsettingssituasjon.

Praksisplasser med fadderordning: Nykommere på arbeidsmarkedet, herunder ledige under 20 år, og langtidsledige som mangler tilstrekkelige kvalifikasjoner og som har behov for opplæring gjennom oppfølging og tilrettelagt arbeidstrening.

Bedriftsintern attføring: Arbeidstakere i ordinært arbeid som har behov for attføringsbistand på arbeidsplassen.

Lønnstilskudd til arbeidsgivere: Yrkeshemmede arbeidssøkere

Sysselsettingstiltak for yrkeshemmede i offentlig virksomhet: Yrkeshemmede arbeidssøkere.

Integreringstilskudd: Psykisk utviklingshemmede og andre særlig utsatte grupper yrkeshemmede.

Arbeid med bistand: Yrkeshemmede arbeidssøkere, særlig personer med psykisk utviklingshemming, bevegelsehemninger, hjerneskader, sansetap og psykiske lidelser.

Spesielle attføringstiltak (SPA): Sosialt yrkeshemmede.

Arbeidstreningsgrupper (ATG): Sosialt yrkeshemmet ungdom.

Arbeidsforberedende trening (AFT): Yrkeshemmede med usikre yrkesmessige forutsetninger og behov for tett og bred oppfølging.

Arbeidsmarkedsbedrifter: Yrkeshemmede arbeidssøkere.

Arbeidssamvirketiltak (ASV, ASVO, PV): Yrkeshemmede som av ulike årsaker ikke uten videre kan formidles til ordinært arbeid eller nyttiggjøre seg arbeidsmarkedsetatens øvrige tilbud.

Varig vernet sysselsetting for yrkeshemmede i offentlig virksomhet: Yrkeshemmede som var i tiltaket per 31.12.1984. Tiltaket reduseres ettersom deltakere slutter/går over på pensjon. Ingen nye personer tas inn i tiltaket.

